Sait Çetinoğlu: Gayrimüslim Cemaat Vakıfları: Müsaderenin Son Nesnesi

Posted on 27/06/2017

Türkiye'deki Gayrimüslim vakıfları dağ gibi yığılmış sorunlarla yüz yüzedir. Bu sorunlar, Gayrimüslimlerin huzursuz edilmelerinin, sindirilmelerinin ve kovulmalarının sistemli bir parçasıdır. Yargıtay hukuk genel Kurulunun 1974 tarihli kararında Gayrimüslim TC vatandaşlarının Türk olmayanlar olarak değerlendirmiş Gayrimüslim cemaat vakıflarını da yabancı vakıflar olarak algılayarak mütekabiliyet şartı aramıştır. Yakın zamanda da hukukçu Cumhurbaşkanı, Vakıflar Yasasını iptal gerekçesinde aynı argümanları kullanarak bu algıyı perçinler. Hukukun algısı bu düzlemde olduğunda tabiidir ki gayrimüslim cemaat vakıflarının mallarının müsaderesi *meşru*laşmaktadır.

Diğer yandan Gayrimüslim vakıflarının Mal edinmeleri ve 1936 Beyannamesine eklenmesi Dışişleri ve İçişleri bakanlığının uygun görüşüyle vakıflar genel müdürlüğünün iznine bağlanması, bu gayrimüslim TC vatandaşlarının vakıfların yabancı olarak algılanmanın yanında kriminal düzlemde algılandığını söylemek yanlış değildir.

Türkiye'de, Gayrimüslim vakıfların ellerindeki taşınmazlara el konulması olayı münferit bir olay değildir. Gayrimüslimleri sistemli mülksüzleştirme sürecinin önemli bir parçası hatta son halkası olarak nitelenebilir. Sürece kısaca bir göz atarsak, sistemin nasıl aksamadan

işlediğini gözler önüne serebiliriz. Önemli bir nokta da bütün bu uygulamaları altında Erkan-i Harbiye Reisliği opersayon şube müdürlüğünden Cumhurbaşkanlığa kadar uzanan uzun bir kişisel başarı süreci yaşayan İsmet Bey'in (İnönü) imzasının bulunmasıdır.

1.Büyük Savaş'ın ortamı fırsat bilinerek, 1915 Ermeni Soykırımı sürecinde, Ermenilerin *tehcir* edilirken komşularına emanet ettikleri veya terk etmek zorunda bırakıldıkları taşınmazlar yağmalanmış ve/veya satılmıştır. Bunlar, doğaldır ki yörenin nüfuzlu kişilerinin eline geçmiştir. Bu taşınmazlara el koyanlara kısa zamanda, 25.1.1925 gün ve 1457-246/17 sayılı kararnameyle tapu verilmesinin yolu açılmıştır.[1] 1923 nüfus Mübadelesi ile kovulmalar ardından yapılan uygulamaların ana karakteri Gayrimüslimlerin huzursuz edilmelerine ve tarihsel topraklarında sürülmelerine, kovulmalarına yönelik sistemli uygulamalar oluşları ve birbirlerini sistemli bir şekilde izlemeleridir.

El koymalar, Türkiye'deki sermaye birikimi sürecinin temel aşamalarının bir parçasıdır. Türkiye'de bu süreç Gayrimüslimlerden Müslümanlara çeşitli yöntemlerle sermaye transferi olarak işler. Türkiye'deki Türk-müslüman sermayesinin kaynağı ve gelişmesi el konulan Ermeni ve Rum vatandaşlarının mallarına dayanmaktadır. Türk-müslüman sermaye birikimi, Soykırımın sonucudur.

1920'lerde gayrimüslimlerin İstanbul ili dışına çıkmaları izne tabi kılınması, bu iznin zor alınması nedeniyle Ermenilerin İstanbul dışındaki mülklerini korumasını güçleştirmiş, bu mülklerin gasp edilmesini önleyememiştir.

Milli mücadeleye katılmadığı gerekçesiyle eski posta Telgraf bakanı Oksan Efendi, Nafıa Nazırı Hallaçyan Efendi ve hariciye Nazırı Noradukyan olmak üzere birçok Ermeni vatandaşlıktan çıkarılarak malları müsadere edilir.[2] Bu mallar 31 Mayıs 1926 tarih ve 882 numaralı kanunla Ermeni soykırımını gerçekleştiren kadroların varislerine verilir. Talat'ın eşi Hayriye Hanım'a Aram Fındıklıyan'a ait el konulan apartman tahsis edilmiştir.[3]

Eylül 1923'te Kilikya ve doğu Anadolu'dan savaş sırasında göç eden Ermenilerin geri dönüşünü yasaklayan kararname çıkarılarak mülklerine sahip olmaları önlenmiştir. Öncesindeki İstanbul hükümetinin geri dönüş şartları da son derece ağırdır. 1 Ağustos 1926 da devletin Lozan'ın yürürlüğe girdiği Ağustos 1924'ten önce Gayrimüslimlerce edinilmiş tüm malları müsadere etme hakkına sahip olduğu ilan edilir. Ayrıca Gayrimüslim cemaat reisleri Lozan Antlaşmasının 42.Maddesinden feragat ettiklerine dair mazbata alınarak Başvekalete gönderilir. Gayrimüslimler Lozan'da belirlenen haklarından vazgeçmeye mecbur bırakılmışlardır.

1922 de ülke dışına çıkacak Gayrimüslimlerin meclis kararı çıkana kadar gayrimenkul devir işlemlerine izin verilmemektedir. Ülke dışında olanların vekaleti de kabul edilmemektedir. Tarihi topraklarından ayrılanların birikimlerini almalarına ve devretmelerine izin verilmemektedir.

Çeşitli yasalar ve yönetmelikler çıkartılarak gayrimüslimlerin iş hayatından uzaklaştırmaları sağlanmıştır: 1923 tarihinden itibaren Gayrimüslimlerin işten çıkartılarak yerlerine müslümanlar alındı. 18 mart 1926 tarihli ve 788 sayılı Memurin Kanunu'nu 4. maddesi ile resmileştirilerek '…Kamu kesiminde çalışma olanakları sadece 'Türklere veya Türkleştirmeye müsait olan' müslüman unsurlara tanınarak, Gayrimüslimlerin çalışma yaşamından tasfiye edilmiştir, bu kanunla "azınlıklara" memur olma yolu uzun süre için kapatılmıştır. 442 Sayılı Avukatlık kanunu da "azınlık" mensubu avukatların büyük bölümünün kayıtları barodan silinmiş mesleklerini yürütemez hale gelmişlerdir.

Türklüğe hakaret davaları ile gayrimüslimlerin sindirilerek ülkeden ayrılmalarına zorlanmışlar yani gönüllü sürgüne gönderilmişlerdir. Bunların yanında 1928 yılında başlayan Ermenilere yönelik tehdit ve terör sonucu Anadolu'daki birçok Ermeni Suriye'ye göç etmek zorunda kalmıştır.1928-29 yıllarında Diyarbakır ve Harput'taki Ermenilere yerel yöneticiler tarafından Türkiye'den gitmeleri telkin edilir(!). 1929-30 arasındaki 18 ay içinde Suriye'ye göç etmek zorunda kalan Ermeni sayısı 6.373 kişidir. Ermenilere yapılan

saldırılar kovuşturulmamakta[4] bu da yeni saldırılara cesaret vermektedir. Ayrıca Bu yıllarda yurt dışına çıkan Ermenilere geri dönüşü olmayan tek kullanımlık pasaport verilerek ülkeden kovulurlar. Bu dönemlerde yurda giren ve çıkan Ermenilerden "Türkiye'den hiçbir hak talep etmiyorum" mealinde bir taahhütname alma uygulaması getirilmesi ihmal edilmez.

14 Haziran 1934te kabul edilen ve ülkeyi "Türk kültüründen olan ve Türkçe konuşanlar (has Türkler)", "Türk kültüründen olan ve Türkçe konuşmayanlar" (Kürtler) ve "Türk kültüründen olmayan ve Türkçe konuşmayanlar" (gayrimüslimler ve diğerleri) olarak üçe bölen Iskan Kanunu'nu gereği Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki Ermenilere yönelik sürgün uygulamalarına başlanır: Şeyh Said isyanına katıldığı veya Ermeni emellerine hizmet ettiği gerekçeleriyle sürgün kararnameleri çıkarılır.[5] Artvin dahilinde göçebe yaşayan 89 Hemşinli aile iç vilayetlere sürgün edilir.[6] Kayseri Efkere'de olduğu gibi bir şekilde geri dönebilmiş bir avuç Ermeninin kaldığı köy askeri bölge ilan edilip Ermeni sakinleri askeri tesisat ve garnizonların kullandığı yerlerden uzak bir mahalle nakilleri kararlaştırılarak sürgün edilirler.[7] Anadolu'da Ermeni cemaati bırakılmayarak Ermeni cemaatinin vakıf mallarına el konması kolaylaşır. Bu varlıklara el konularak kamu ve özel kişilerin hizmetine tahsis edilir. Dini yapılar hayvan barınağı, samanlık, cezaevi gibi işlerde kullanılmaya başlanır.

Türkleştirmenin bir parçası olarak sürekli yürütülen "Vatandaş Türk Malı Kullan" kampanyaları Gayrimüslim işadamları huzursuz edilmesine yöneliktir. Sonradan bu kampanyaların adı "Vatandaş Yerli Malı Kullan"a dönüşecektir. 1950'lerin ilk yarısında, Kıbrıs sorunu sonucu olarak "Türk olmayanlardan alışveriş etmeyin" kampanyaları başlatılmıştır.

İkinci büyük Savaşın sisli ortamı fırsata çevrilerek "azınlık" karşıtı politikalara hız verilir. 1941 yılında Gayrimüslimler için uygulamaya konulup 18 ay yürürlükte kalan *amele taburları* Gayrimüslimleri işlerinden uzaklaştırmaya sindirmeye yönelik bir uygulamadır. Bu

uygulama ile istanbul'da yollar kesilmiş, hüviyetlerine bakılarak insanlar toplanarak çalışma kamplarına gönderilmişlerdir. Ayrıca bu kişiler maden ocaklarına ve tünel-yol inşaatları yapan müteahhitlere kiralık işçi olarak verilmişlerdir. Ayrıca bunları terörize etmek için çukur kazdırmışlar ve kendi mezarları olduğu söylenmiştir. Düzenlenen mizansenle kurbanlar buna inandırılmışlardır. Ölüm korkusu ile 18 ayı geçiren gayri Müslimlere her zaman "İstanbul'u unutun!" komutu ile işe koşulmuşlardır. Oldukça zor olan çalışma şartlarında ölenlerin sayısı bilinmemektedir. Bu insanlar 18 ay işyerlerinden uzak kalmışlar ve birçoğu iş yaşamından tasfiye olmuşlardır. Bu uygulamadan sonra bu insanlara varlık vergisini kabul ettirmek kolay olmuştur. Ardından gelecek Varlık vergisi uygulamasını Gayrimüslimlere kabul ettirebilmek kolay olacaktır. Arkasından 1942 deki bir ekonomik ve kültürel jenocid aracı *Varlık Vergisi* gelecektir. Bu uygulamalarda eski İttihatçılar başroldedir. Uygulama ile Ermenilerden varlıklarının (kapital değerlerinin) %232'i oranında vergi istenmiş(Müslümanlardan %4.94), ödeme gücünün üstünde olan bu vergiyi ödeyemeyenler, kış ayında Erzurum'a yol yapmaya ve yollardaki karları temizlemeye, yaz ayında da Anadolu'nun en sıcak bölgesindeki çalışma kamplarına gönderilmişlerdir. Yaşları 50'nin üzerinde olan bu *varlık vergisi* mağdurlarından kaç kişinin öldüğü bilinmemektedir. Varlık vergisi geçimlik araçları dahil "azınlıkların" elinde ne varsa gasp edilerek elinden alan ekonomik ve kültürel bir soykırım uygulamasıdır.[8]Son kanlı pogrom 6/7 Eylül 1955'te gelecektir. 6-7 Eylül 1955 günlerinde Kıbrıs'la ilgili olarak Londra'da toplanacak üçlü konferansta Türkiye'nin 'elini güçlendirmek' için İstanbul'da ağırlıklı olarak Rumlara yönelik büyük bir yağma harekâtı örgütlendi. Olayların bilançosu kısa sürede ortaya çıkar. Türk basınına göre 11 kişi ölmüştü ancak sadece üç kişinin adları verilmişti. Yaralı sayısı resmî rakamlara göre 30, gayri resmî rakamlara göre 300'dü. Sadece Balıklı Hastanesi'nde 60 kadın tecavüz nedeniyle tedavi görmüştü. Tecavüze uğrayanların 200'ü aştığı sanılır. Olaylar sırasında, resmî rakamlara göre 5.300'ü aşkın, gayri resmî rakamlara göre 7 bine yakın bina saldırıya uğradı. Hasarın mali portresi konusundaki en düşük tahmin o günün değerleriyle 150 milyon lira, en yüksek tahmin 1 milyar liraydı.

Bu operasyonlar sırasında tarihi topraklarını terk etmek zorunda kalan insanlar her şeylerini

arkada bırakarak bilinmezliğe doğru yol almaktadırlar.

1960'ların sonlarından itibaren, gayrimüslim mallarına el koymada sıra *1936 Beyannamesi*'nde sayılan mülklere gelmiştir. Burada da Kıbrıs Sorunu sırasındaki atmosfer fırsata çevrilecektir. 1960'lardan sonra 19*36 Beyannamesi* hiç çıkartılma amacıyla ilgisi olmayan bir biçimde kullanılmaya başlanır. Bu olay, Türkiye'de Gayrimüslimlerden Müslümanlara sermaye transferinin son halkasını oluşturmuştur.

36 Beyannamesi şeriat tehlikesini ortadan kaldırmaya ve bunların ekonomik dayanakları olan İslami vakıfların hizaya getirilmesi için düşünülen bir uygulamadır. Bu uygulama sırasında Gayrimüslim vakıflardan da malvarlıklarını gösterir bir beyanname istenmiştir. Bu beyanname 1960'lı yıllarda *Kıbrıs Sorunu* nedeniyle Gayrimüslimleri yeni bir kıskaca almak için hatırlanarak bu vakıfların malvarlıklarının müsadere aracına dönüştürülür: Gayrimüslim vakıflarına bir yazı yollanır, *vakıf senedinizi getirin!* Bu vakıfların senedi yoktur, zira padişah fermanıyla kurulmuşlardır. Vakıflar Genel Müdürlüğü *senetsiz vakıf olmaz* gerekçesiyle *36 beyannamesi*ni vakıf kuruluş senedi olarak kabul ederek bu tarihten sonra hibe yoluyla edindikleri mallar dahil 1936 sonrasında edinilen bütün mülklere el konulur.

Uzun yıllar Gayrimüslim vakıflarının feryadı duyulmaz. Bu mallar kapanın elinde kalır. Ne zamanki AB uyum yasaları devreye girer bu müsadere edilen mülklerin iade imkanı doğmuştur. İadeye yönelik yasa ve kararnameler ortaya çıkar ancak bu düzenlemeler müsaderenin durdurulmasına ve malların iadesine imkan veren düzenlemeler değildir. Kağıt üzerinde bir kısım i*yileştirmeler* içerse de yasak savmanın ve Avrupa Birliğine bir iyileştirme yapılıyor görüntüsü vermenin ötesinde bir anlam taşımazlar.

AB uyum çerçevesindeki yasal değişiklikler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde açılan davalar sonucunda, yani dış zorlama neticesi yapılan düzenlemeler ve bu bağlamda çıkarılan kanun hükmünde kararname de, bağlamından dolayı Cemaat vakıflarının el konan/ellerinden alınan gayrimenkullerin geri alınmasını sağlamaktan uzaktır. AB uyum

çerçevesinin zorlamalarıyla kanundaki değişiklikler ve gayrimüslim vakıflarıyla ilgili son çıkarılan kanun hükmündeki kararname Gayrimüslim cemaat vakıflarına ilişkin bir düzenleme olmakla birlikte esasa dair bir çözüm getirmemekte, gayrimeşru el konan mülklerin iadesini sağlamamaktadır.

Gayrimüslim cemaat vakıfları mülklerine sahip çıkamazlar ve mülklerini tescil ettiremezler. *1936 Beyannamesi*nde kayıtlı olup, vakıfların tasarrufunda bulunan, ama tapuya onlar adına kayıtlı olmayan taşınmazlar bu vakıflar için sorundur. Bu taşınmazlar Gayrimüslim vakıflarının kullandıkları, ama tapuda başkası üzerinde gözüken mallardır. Bu taşınmazlar tapuda üç unsurun üzerinde gözükmektedir: 1) *Nam-ı müstear*lar üzerinde; 2) *Nam-ı mevhum*lar üzerinde; 3) Bağışlandığı veya vasiyet edildiği halde hâlâ bağışlayan veya vasiyet eden üzerinde.

1913 yılına kadar taşınmazlar hukuken vakıf adına tescil edilemiyordu, çünkü bunların tüzel kişiliği yoktur. Bu imkân 1912 tarihinde kabul edilen geçici kanunla getirilerek vakıflara tüzel kişilik tanınmıştır Bu nedenle, bu tarihe kadar gayrimüslim vakıfları bu taşınmazları mecburen ya cemaatin ileri gelen kişilerinin veya rahiplerinin adına tescil ettirmişler (nam-ı müstear), yahut da kimi azizlerin adına mesela “Meryem binti Ovakim” (Ovakim kızı Meryem) veya “Kapriyel veled-i Asadur” (Tanrı’nın oğlu Cebrail) adına yazdırmışlardır (nam-ı mevhum). Hazine dava açınca ve Kapriyel veled-i Asadur mübaşirin bütün bağırmalarına rağmen duruşmaya gelmeyince taşınmaz mal Hazine’ye geçmiştir. Zaten Hazine, özellikle bu durumdaki taşınmazlar için dava açmaya özen göstermiştir. AB Uyum yasaları çerçevesinde yapılan değişikliklerden sonra yapılan başvurularda, malikleri *nam-ı müstear* ve *nam-ı mevhum* olarak gözükenlerin tescil talebi Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından reddedilmiştir.

Bu arada tuhaf işler de olmaktadır:Tescil edememekle birlikte cemaatin elinde kalmasını teminen “Meryem binti Ovakim” adlı gerçek bir kişi bulunarak bunun adına tescili için mahkemeye de başvurular olur. kendi adına tescili yaptıran Meryem, cemaatin mülke el

koyarak mahkeme sonunda cemaati de tanımadığı durumlara rastlanıyordu.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, "artık hayır hizmeti yapmamaktadır" diye resen hükmederek, herhangi bir yargı kararına dayanmadan gayrimüslim vakıflarının yönetimine el koymayı düzenli bir uygulama haline getirir. Bu uygulama Lozan md. 40'ın ve ayrıca Anayasa md. 90/5'in açık ihlalidir. Kaldı ki, bu sistemli el koyma, vakıf seçimleri engellenerek, ardından da *vakıf seçimleri yapılmadığı* gerekçesi ileri sürülerek gerçekleştirilmektedir.

Bu sistemli gasplara karşı bir başvuru mercii de yoktur. Hukuk dışı uygulamalarla el konulan bütün bu taşınmazların iadesine, eski haline döndürülmesine yönelik herhangi bir düzenleme olmadığı gibi yasa tasarısı çalışması da yoktur.

*1936 Beyannamesi*nde bulunan fakat maliki sorunlu duruma sokulan mülkler konusundaki sorunun çözümü için, gidilebildiği oranda, Strasbourg'daki AİHM'ne gitmeye kalmaktadır. Türkiye AİHM'ne başvuruyu 1987 de ve geriye dönük olmaksızın tanımasına rağmen. 1960'ların sonunda başlayan bu vakıf mallarına el koyma olayı, mallar sahiplerine iade edilmedikleri için, şu anda "sürekli ihlal" kategorisine giren bir durum olduğundan AİHM'ye gidilebilmekte ve Mahkemece başvuru kabul edilmektedir: Fener Rum Erkek Lisesi Vakfının 1952 ve 1958 yıllarında aldığı tapu 1996'da mahkeme kararıyla iptal edilmiş ve taşınmaza Hazine tarafından el konulmuştur. Vakıf sonuç alamayınca 1997'de AİHM'ne gitmiş ve mülkiyet hakkının ihlalinden 910.000 Avro tazminat almaya hak kazanmıştır. Her zaman olduğu gibi, Türkiye, kendi vatandaşının hakkını vermediği için vatandaş hakkını yine yurt dışında aramaktadır. Hakları sürekli ihlal konusu olan farklı dinden TC vatandaşlarının hakkını korumak Türkiye'de mümkün olmadığı için çözüm uluslararası bir mahkemeye kalmaktadır.

Kanun Hükmündeki Kararnamenin geçici 11. Maddesinin, Cemaat vakıflarının *1936 Beyannamesinde kayıtlı olup malik hanesi açık olan taşınmazları, 1936 Beyannamesinde kayıtlı olup kamulaştırma, satış ve trampa dışındaki nedenlerle* ifadesiyle kamulaştırmalar

dışarıda bırakılmıştır. Bir tür gasp biçiminde uygulanan kamulaştırmalar sonucunda el konan mülkler daha sonrasında kamuya ve özel şahıslara peşkeş çekilmiştir. Pangaltı Ermeni mezarlığı (Surp Hagop Mezarlığı) bu gaspa örnektir. Kamulaştırılarak el konan bu mezarlığın üstünde Türkiye Radyo ve Televizyonu, Harbiye, Askeri müze, Hilton ve Divan otelleri gibi kamu yada özel binalar yükselmektedir. Bu Türkiye'nin en değerli merkezinde bulunan bu mülke 1934 tarihinde el konulduğundan geri alınması ya da üzerinde hak iddia edilmesi de söz konusu olmamaktadır. Zira geçici düzenleme *1936 beyannamesi*nden öncesindekileri kapsamaz. 1936 beyannamesinde kayıtlı olmayan, el konulan mallar için bu KHK çözüm getirmemiştir.

Satış ve trampanın da dışarıda bırakılması gaspı meşrulaştıran ayrı bir uygulamadır. Biz biliyoruz ki; devlet cemaat mülklerine el koymuş, bunu da satmış yada bedelsiz eski sahibine iade etmiş bunlar tekrar satışa konu olmuştur. Bu mülklerin de iadesi söz konusu değildir.

Ayrıca *1936 beyannamesi*nde geçmesine rağmen el konulup bir vakıf adına tescil edilmişse bunların da geri alınması söz konusu değildir. Surp Hagop Mezarlığına yamanan *Beyazıti Veli* ve *Ayazpaşa* vakfına verilenler bu cümledendir.

*1936 beyannamesi*nde olmasına rağmen Vakıflar Genel müdürlüğünün çeşitli nedenlerle el koyduğu vakıfların mülklerinin de iadesi mümkün değildir:

1936 Beyannamesinde kayıtlı olup kamu kurumları adına tescilli olan mezarlıkları ve çeşmelerin iadesinin düzenlenmesi de yeni bir iade imkanı olmaktan uzaktır. Birincisi bu mezarlıkların Lozan Antlaşmasına göre koruma altında olmalarına rağmen 1920'li yıllarda hal, odun, kömür ve hayvan pazarı yapılmak üzere belediyelere devir edilmişlerdir.[9] Bazı kararnamelerde ise mezarlıklar belediyeye tahsis edilirken, mezar taşları ve mermerleri hariç tutulmuştur.[10] Mermerler ve taşlar yapı dekorasyonlarında kullanılmıştır. Oysa Lozan md 42/3 "Türk hükümeti, gayrimüslim mezarlıklarına tam bir koruma sağlamayı yükümlenir" denilmesine rağmen Adana Ermeni mezarlığı üzerinde kamu binaları yanında

Sabancı Camisi yükselmektedir. İkincisi mezarlıklar mal kategorisinde mütalaa edilmediklerinden dolayı kayda geçirilmemişlerdir.

Ayrıca bütün bu iade şartlarını taşısa dahi Vakıflar Genel Meclisinin olumlu görüşü ne ihtiyaç vardır ki bu şartın "konjüktüre endeksli oluşu nedeniyle" uygulanması son derece yüksek riski içermedir.

Mal edinememe gerekçesi de iadeyi ayrıca imkânsız hale getirmektedir. Bunlar Tuzla Ermeni Kampı gibi devletçe el konulup bedelsiz olarak eski sahibine iade edilip eski sahibine tescili yapılan mülklerdir. İkincisi malın iade edildiği ve bu eski malikin *gaip olması* (kaybolması) durumunda kayyuma devredilip 10 yıl sonra devlete geçen malların da iadesi söz konusu değildir. Üçüncüsü mahkemece vasiyetin iptal edilerek vakıfların elinden alınan mülklerdir. Dördüncüsü kurumun tüzel kişiliği olmadığı gerekçesiyle el konulan mülkler iade kapsamında değildir. "Mal edinememe gerekçesiyle" terimi çok sorunludur, çünkü mal doğrudan devlete geçmişse tazminat alınabilir, ama "eski kayıt ihyası" gibi gerekçelerle araya başka malik sokulmuşsa geri alınamamaktadır.

Geçici 11. Madde 2008 de yapılan düzenlemeyi düzeltmekten uzaktır: Birincisi, "Yeni vakıflar Medeni Kanun hükümlerine göre kurulur" diyerek Gayrimüslimlerin yeni cemaat vakfı kurmasını engellemektedir, çünkü Medeni Kanun md. 101/4 şöyledir: "Belli bir ırk ya da cemaat mensuplarını desteklemek için vakıf kurulamaz". İkincisi, mazbut vakıflara yönetici seçimini yasaklamaktadır. Bugüne kadarki uygulama: Vakıflar Genel Müdürlüğü önce vakıf seçimlerini engellemiş, sonra da seçim yapılmıyor diye vakfı mazbut ilan etmiştir (el koymuştur). Üçüncüsü, uluslararası ilişki kurabilmesi için, bunun vakıf senedinde yazılı olmasını istemektedir. Gayrimüslim vakıflarının senedi yoktur, fermanlarla kurulmuşlardır ve Medeni Kanun md. 101/4'e göre yeni vakıf kuramazlar. Son olarak, geçici 7. Maddedeki "tasarrufları altındaki mallar" terimi de çok sorunludur, çünkü *36 beyannamesi*nde yazılı olup da ellerinden alınan mallar halen tasarruflarında değildir. Herhangi bir dış konjüktür değişikliği bu vakıfların tasarrufları altında olmayan yani müsadere edilen malların kapsam

dışı bırakılması tehlikesini içerimektedir.

Kararname uzun gasp yılları içindeki kira vs gelirlerinin ne olacağına ilişkin bir düzenlemeden yoksun olup, bu gelirleri haksız yere toplanmasına karşı ne yapılacağına dair bir hüküm içermemektedir. Kısaca müsaderenin yasallaştığını ve vakıf mallarının kapanın elinde kalmasına göz yumulmaya devam ettiğini kolaylıkla söylemek mümkündür.

Dipnotlar:

[1] Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) 30.18.1.1/12.72.7

[2] BCA 30.18.1.2/13.57.14, 30.18.1.1/30.50.16, 30.18.1.1/ 20.47.6

[3] BCA 30.18.1.1/26.67.13

[4] BCA 30.18.1.1/3.35.15

[5] BCA 30.18.1.2/68.77.9,30.18.1.1/20.51.15

[6] BCA 30.18.1.2/40.78.2

[7] BCA 30.12.1.2/84.79.8

[8] Sait Çetinoğlu, Varlık Vergisi 1942-1944, Ekonomik ve Kültürel Jenocid, BelgeY. 2009

[9] BCA 30.18.1.1/19.43.19, 30.18.1.1/21.65.11

[10] BCA 30.18.1.2/24.72.12